

*Zajištění surovin pro výrobu oděvu a výstroje v míru
v mobilisaci a ve válce.*

(Dokončení.)

Č á s t č t v r t á .

Zajištění surovin.

Z předcházejících dat je vidět, že pokud jde o suroviny potřebné k výrobě o d ě v u a v ý s t r o j e, je naše situace ještě dosti uspokojivá. Jiný by byl obrázek, kdyby se přibraly ještě ostatní součástky z týchž surovin. Konečně nelze ani zapomenouti nezbytné potřeby ostatního obyvatelstva, zejména nutných předmětů průmyslových.

Shrneme-li tyto poznatky, můžeme říci, že ani v jedné z uvedených čtyř surovin nejsme úplně soběstační.

Zaopatření bude činiti největší potíže u bavlny, lepší situace bude u vlny a kůže a poměrně nejsnazší bude zajištění potřebné kůže. Přihlédneme-li k zemím, v nichž se tyto suroviny produkují, nebo z nichž je dovážíme, zlepši se situace jenom u koží (nebo dobytka), kdežto u ostatních surovin bude přibližně stejná.

Zajištění surovin lze rozdělit na dvě skupiny, a to:

- a) pro potřebu mírovou a
- b) pro potřebu válečnou.

1. Zajištění surovin pro potřebu mírovou.

Dosavadní praxe ukazuje, že přímé zajištění surovin pro mírovou potřebu oděvu a výstroje není nutno soustřeďovati v rukou vojenské správy.

Běžná mírová potřeba se kupuje již jako hotové výrobky. Zajišťuje ji samo ministerstvo národní obrany, v němž provádění nákupu a jeho organizace je svěřena po předchozí dohodě s resortními odděleními, finančnímu a komerčnímu oddělení. Toto oddělení uzavírá smlouvy s jednotlivými dodavateli, jimž se dostává objednávek na podkladě rozpisovaných soutěží. Celý postup při zadávání je regulován vládním nařízením ze dne 17. prosince 1920, č. 667 Sb. z. a n. (Zadávací řád) a jeho prováděcím nařízením.

Speciálně u dodávek oděvu a výstroje ponechává vojenská správa zaopatřování potřebných surovin jednotlivým dodavatelům a přestává jen na určení jakosti, ktercu tyto suroviny musí mít. Není sporu o tom, že tento způsob má dosti výhod a nevýhod.

K výhodám bych počítal:

a) vojenská správa je těžkopádnější nežli soukromý podnikatel a nemá takové možnosti přizpůsobiti se ihned cenovým variacím na trhu dosti značným;

b) obchodník nebo výrobce pracuje relativně s menšími výdaji a bývá proto lacinější;

c) není zde nebezpečí pro vojenskou správu při event. změně cen zboží nebo valut, jež je dosud dosti značné, a

d) tento způsob je pro vojenskou správu pohodlnější, vyžaduje méně zaměstnanců, kteří by jinak byli nuceni se zabývatí přímým zajišťováním.

Nevýhoda je v tom, že vojenská správa

a) nevytváří potřebný personál pro službu ve válce a

b) postrádá zásob surovin, jimiž by jinak mohla disponovati i při event. mobilisaci a válce.

Posoudí-li se však výhody i nevýhody, možno říci, že dosavadní způsob je pro vojenskou správu výhodný a možno právem žádati, aby byl zachován.

2. Zajištění surovin pro potřebu válečnou.

Pro přechod ze stavu mírového na stav válečný je třeba zajistiti první potřebu pro zvýšený počet. Pro ni jsou připraveny

A. zásoby augmentační.

Tyto zásoby jsou uloženy u jednotlivých vojskových těles a útvarů a jsou určeny k polnímu ošacení a vystrojení rozdílu mezi předepsaným sníženým mírovým počtem mužstva a organizačními předpisy stanoveným válečným počtem gážístů a mužstva formací, jež to ono těleso za mobilisace postaví.

Vzhledem k tomu, co bylo uvedeno, je nutno, aby tyto zásoby byly vždy bezvadné jak co do počtu, tak i upotřebitelnosti. Je proto potřeba, aby jich zajišťování byla věnována zvýšená pozornost. Také tyto zásoby kupuje vojenská správa již hotově a platí o nich totéž, co o potřebě mírové.

Ale tím není otázka zajištění oděvu a výstroje pro válku úplně vyřešena. Nelze předem posoudit, jak by který válečný konflikt dlouho trval. Je proto třeba postaratí se o další nepřetržité zajištění jednak hotových výrobků, jednak surovin potřebných k další výrobě. Protože celá organisace musí hned s počátku bezvadně pracovat, připadá hlavní úkol předběžné přípravě v míru.

Hotové výrobky pro válečnou potřebu by bylo možno mimo zásoby augmentační zajištění

B. objednávkami válečnými.

Tyto objednávky by musily býti připraveny již v míru do všech detailů (provéstí zadávací řízení); vedla by se evidence změn cen, jakož i všech různých poměrů (zvýšení výkonnosti továren, zařízení atd.) a v čas mobilisace by tyto objednávky vešly ihned v platnost. Sluší upozorniti, že by to byly objednávky hotového zboží, při nichž starost o zaopatření surovin by připadla dodavatelům. Tím by se na druhé straně arci zmenšovala možnost použití těchto zásob surovin v podnicích, jimž by byly válečné dodávky svěřeny.

Pokud jde o zajištění nebo zaopatření surovin, je několik různých možností, jež by tvořily tyto skupiny předběžných prací vojenské správy:

- C. zajištění surovin, jež jsou pohotově v zemi,
- D. opatření surovin zvýšenou domácí produkcí,
- E. opatření surovin dovozem a
- F. bylo-li by nutno, použití náhražek.

C. Zajištění surovin pohotových v zemi.

Zde může býti opět několik variací, jichž možno použití buď samostatně nebo dohromady. Jednou z nich jest:

1. Udržování zásob v továrnách, jež mají mírové objednávky.

Vojenská správa činí mírové objednávky u velmi četných firem, jejichž okruh je však přes to, že se zadávání děje veřejnými soutěžemi, dosti omezen a jen zřídka se mění. Vyplývá to z odlišných podmínek, jež se vzhledem k srovnání se zbožím soukromého obchodu — na vojenské dodávky kladou. Jsou to zejména zkušenosti starých dodavatelů, jimž je umožněna jejich větší soutěživost proti novým uchazečům.

Nesmí se však ani při tom zapomenouti, že zájem podnikatelů o vojenské dodávky bude mizeti poměrně s větší zaměstnaností pro domácí spotřebu nebo vývoz. Budou-li výrobci zaměstnáni takto, projeví menší zájem o získání dodávek vojenských, jež konec konců mají přece řadu nevýhod, zejména v přísnějších smluvních podmínkách.

Co tím chci naznačiti?

Mírové dodávky budou s menšími výjimkami soustředěny v určitém stálém okruhu dodavatelů, jež jsou pro ně lépe zařízení. Bylo by proto možno na nich požadovati, aby udržovali stále zásoby surovin, jež by v čas mobilisace přešly pak koupí do rukou vojenské správy. Udržování jich by bylo třeba ovšem zvláště organisovati.

Vojenská správa má již analogický případ při zaopatřování proviantu (chleba, ovsa, paliva a topiva) tak zv. arendací (pronájmem). Při ní se zavazuje dodavatel, že bude udržovati stálé, předem určené množství záložních zásob. Stejně by se dalo postupovati zde, ovšem pro odchylnou často jakost surovin od konsumu civilního bylo by někdy nutno uvažovati o zvláštním platu za takové udržování zásob.

Vojenská správa by mohla vyžadovati na uchazečích o dodávky závazek, aby udržovali v míru určité množství surovin v jakosti, již vyžaduje. Nabídky s většími zásobami nebo s požadovaným menším platem za udržování zásob by bylo možno považovati za výhodnější podle § 22 Zadávacího řádu. Nebo by se mohly uzavřít s určitým počtem závodů smlouvy na dlouhodobé dodávky, jak tomu bylo za bývalého režimu (t. zv. konsorcia). Tím by se vojenská správa přizpůsobila i povaze dodávek arendačních, t. j. nepřetržitých, na delší dobu uzavíraných.

2. Udržování zásob v továrnách, jež požívají výhod branného zákona.

Podle § 115 (odst. 3) bran. zákona a podle předpisu o zproštění příslušníků zálohy od činné služby vojenské za mobilisace a války mohou podniky pro vojenskou správu důležité žádati, aby určití zaměstnanci nemusili při vyhlášení mobilisace nastoupiti. Jak praxe ukázala, je těchto podniků spousta. Tato výhoda jednotlivých závodů, že mají již v míru zajištěnu další výrobu i pro možný válečný konflikt, má na druhé straně pro vojenskou správu jen tu kompensaci, že má hned s počátku mobilisace řadu závodů k dispozici. Podle zákona o válečných úkonech by je mohla stejně podříditi své pravomoci. Bylo by proto možno žádati zde další zajištění surovin.

Podnik, jenž by se ucházel o zmíněnou výhodu, byl by povinen zavázati se k udržování surovin potřebných k výrobě předmětů, na něž je zařízen. Množství by se stanovilo případ od případu: podle relativity výhody počtu zproštěných zaměstnanců a p.

3. Udržování zásob za plat v jiných závodech.

U nás bude ještě řada podniků, jež nebude lze bráti v úvahu ani pro první ani druhý návrh, t. j. nemají mírové objednávky a nežadají o výhody podle bran. zákona. Nebylo by však dobře nevyužítkovati jejich zkušeností a výkonností k zajištění vojenské správy. S těmito podniky by se sjednaly smlouvy na udržování surovin za plat. Při potřebě by přešly za předem stanovených podmínek do rukou vojenské správy. Stanovení platu by se pak mohlo dít buď pevně na celou dobu smlouvy nebo propočítáním v stanovených lhůtách. V tomto posledním případě by bylo třeba míti na zřeteli výdaje na zrušení investovaného kapitálu, náklady občasné obměny zásob a možné rozdíly buď v ceně zboží nebo valuty, mimo premii podnikatelovu.

Mohlo by se namítnouti, že by bylo lépe, aby zásoby udržovala přímo vojenská správa vlastními nákupy a ve vlastních skladech. Nutno uvážiti, že by v podobném případě bylo potřebí:

- a) velkého nákladu k zaopatření zásob,
- b) zajištění a nákladu na potřebné sklady,
- c) zvýšeného počtu personálu pro manipulaci s uchováváním neb obměnou zásob.

K posouzení potřebného nákladu podávám příklad. Pro armádu 600.000 mužů je ročně třeba asi 37.000 q surové bavlny. Při ceně 10.7 penny za 1 angl. libru pohotové bavlny (asi 450 g) a kursu 164 Kč činil by náklad více než 60 milionů Kč. K tomu by přišly ještě náklady do-

pravní, pojistné, naložení, vyložení, ztráty na materiálu úbytkem na váze atd. A což ztráty při rozdílu cenovém anebo valutovém, jež by při sebe menší diferenci byly značné?

Tyto zásoby je nutno obměňovati. Staré by se buď zpracovaly, nebo částečně prodaly. Kdyby podnikatelé věděli, že vojenská správa s nimi nemůže jinak disponovati, nepochybuji, že by dosažená prodejní cena byla podstatně nižší než cena nákupní. Při použití části zásob k výrobě mírové potřeby dospělo by se k oněm nevýhodám, o nichž jsem se zmínil dříve.

Z těchto důvodů by bylo pro vojenskou správu výhodnější, aby vlastní zásoby surovin neudržovala a smluvila jejich udržování se soukromými podniky, když by jiné zajištění nebylo dostačující.

4. Rekvisice zásob v továrnách při mobilisaci.

Konečným článkem v řetěze zajištění surovin u podnikatelů jsou rekvisice zásob. Od nich lze si slibovati dobrý výsledek v tom případě, že je vedena statistika stálých zásob surovin v jednotlivých závodech. U nás nemáme žádné oficiální podobné statistiky; pochybuji také, že by se k ní podnikatelé dobrovolně zavázali, poněvadž by mohla konec konců značně sloužiti ke kontrole bilančních stavů jednotlivých závodů.

Mezinárodní bavlnářská federace vede úhrnný přehled světových zásob bavlny v přádelnách. Podle něho bylo 1. února 1926 v Československé republice:

- 59.000 balíků americké bavlny,
- 15.000 balíků východoindické,
- 3.000 balíků egyptské a
- 2.000 balíků různého původu, tedy celkem 79.000 balíků.

Spotřeba bavlny od 1. srpna 1925 do 31. ledna 1926 činila:

- 195.000 balíků americké bavlny,
- 61.000 balíků východoindické,
- 10.000 balíků egyptské a
- 4.000 balíků různého původu, celkem 270.000 balíků.

Zásoba činí z pololetní spotřeby 29.3%, tedy méně než je dvouměsíční spotřeba. K tomuto poměru dospějeme, vezmeme-li i statistiku předcházející, jež je:

Pololetní spotřeba

- k 31./7. 1925 — 266.000 balíků,
- k 31./1. 1925 — 218.000 balíků a
- k 31./1. 1924 — 191.000 balíků.

Zásoba bavlny

- 1./8. 1925 byla 76.000 balíků neboli 28.6% spotřeby,
- 1./2. 1925 62.000 balíků neboli 28.4% spotřeby,
- 1./2. 1925 56.000 balíků neboli 29.3% spotřeby.

Tato data jsou získána ze statistiky „Mezinárodní federace bavlnářské pro surovou bavlnu“ a u jiného materiálu jich není.

D. Zajištění surovin zvýšenou domácí produkcí.

K dosažení zvýšené produkce třeba bráti v úvahu jednak pěstění lnu, jednak chov hovězího dobytka (kůže) a skopového bravu (vlna).

Větší produkce lnu možno dosáhnouti:

- 1. zvětšením půdy pro osev lnu, a
- 2. zvětšením výnosu půdy zaváděním intensivnějšího hospodaření, větším používáním hnojiva, pečlivým výběrem semena atd. Z předcházejících údajů je zřejmo, že asi polovina domácí spotřeby je hrazena

dovozem a polovina domácí výrobou. Při tom bylo poukázáno, že plocha osevu lnu a výnos žní s nepatrnými výjimkami je rok od roku menší. Tento stav není jistě pro nás výhodný a jsou obavy i pro budoucnost. Jistého zvýšení domácí produkce by se snad dalo dosíci i dočasnou celní ochranou (zvýšením dovozních cel) neb uvolněním vývozu. Nelze ovšem nepoukázati na škodlivé následky pro lnářský průmysl, jež by sejevily v menší schopnosti soutěže na zahraničních trzích a tím zmenšenou zaměstnaností.

U h o v ě z í h o d o b y t k a nastane snad jistý přírůstek chovu pozemkovou reformou. Parcelací velkostatků zvýší se počet dobytka, neboť v každém hospodářství je ho k obdělávání polí a k jiným hospodářským úkonům potřebí. Zrušením řady velkostatků, jež se věnovaly chovu dobytka na žír, nastane ovšem na druhé straně pokles jakosti. Pozemkovou reformou lze snad také zčásti vysvětliti přechodně zvýšený dovoz v letech 1924 a 1925, neboť náš dobytek změnil své určení (místo chovu na prodej je hospodářským objektem na práci): Tuto úvahu by potvrzoval též zvýšený počet sčítání r. 1925; definitivní úsudek v této otázce bude však možno si učiniti až v odstupu řady let.

Chov skopového bravu, zvláště v poválečných letech, silně klesl. Pokles stavu k 31. prosinci 1925 proti stavu k 31. prosinci 1910 (na Slovensku a Podkarpatské Rusi 1911) činí 461.214 kusů, neboli 34.88%. Při tom zaráží zvláště ta okolnost, že na Slovensku, tedy v zemi chovem ovcí převládající, silně ovcí ubývá. Z 993.777 kusů v roce 1911 zmenšil se počet na 633.940 kusů v roce 1925, tedy o 36.2%, t. j. více než o jednu třetinu. Chovu skopového bravu musí se proto věnovati zvýšená pozornost tak, aby zvýšeným počtem ovcí zvětšila se zároveň naše soběstačnost ve vlně.

Zvýšenou produkci lnu nebo větším chovem skotu a ovcí zlepši se naše situace nejen v otázce soběstačnosti, ale také národohospodářsky. Uvedené zvýšení zračilo by se totiž významně jak v obchodní, tak i celkové platební bilanci našeho státu. O zvýšení množství surovin potřebných k výrobě dalo by se též uvažovati ve spojitosti s omezením civilního obyvatelstva.

E. Dovozy surovin z ciziny.

Ačkoli pro polohu republiky není možno, kdyby došlo k válečnému konfliktu, spoléhati plně na dovoz ze zahraničí, musíme i s touto eventualitou zajištění potřebných surovin počítati. Zejména pak u bavlny, kterou u nás vůbec neprodukuje.

Srovnáme-li statistiku dovozu surovin podle jednotlivých zemí, z nichž se k nám dováží (příloha 5—7), dojdeme k těmto výsledkům:

surová bavlna se dováží:	55.42% z Německa (hlavně americká),
	23.66% ze Spoj. států,
	10.33% z Itálie a Terstu, a
	10.59% z jiných zemí;
surová vlna se dováží:	49.01% z Německa (větš. cizího původu),
	15.82% z Maďarska,
	11.58% z V. Británie, a
	23.59% z jiných zemí;
len se dováží:	11.38% z Polska,
	55.41% z Německa (většinou ruský),
	9.29% z Litvy,
	14.16% z Lotyšska, a
	9.76% z jiných zemí;

dobytek se dováží: 48 % z Polska,
 28·21% z Rumunska,
 15·82% z Maďarska, a
 7·97% z jiných zemí;
 surové kůže se dovážejí: 75·42% z Německa (větš. cizího původu),
 5·96% z Argentiny, a
 18·62% z jiných zemí.

Vzhledem k místům, kudy uvedené suroviny vstupují na hranicích do naší republiky, není situace pro nás valně příznivá. Eventuální nepřátelství se sousedními státy omezilo by podstatně počet našich dopravních cest. Je proto již v míru potřebí starati se o jich náhradu. Tím by se vedle dopravy pomocí neutrálních států získala alespoň částečná náhrada za znemožněnou dopravu mírovými směry. Bylo by zároveň nutno učiniti potřebné přípravy pro nákup surovin v cizině již v míru.

Jest však potřebí opětně zdůrazniti, že nákupy v cizině mají mnohé obtíže, pro něž je třeba, kde je to možno, omeziti je na nejnnutnější míru, zvláště pak za války. Předně je to uvedené znemožnění dopravy zámořských předmětů, jak ukázala jasně poslední světová válka. Jiným důvodem proti dovozu je to, že tento způsob zásobení surovinami má vliv na státní prostředky peněžní: znehodnocuje měnu, přivádí s sebou nutně dozor věřitelů a porušuje někdy značně obchodní rovnováhu tím, že platební bilance je potom pasivní.

Z těchto důvodů je nutno se vynasnažiti, aby k podobnému způsobu zajištění potřebného materiálu bylo jak v míru, tak i za války přihlíženo jenom tehdy, kdyby nebylo vyhnutí.

F. Použití náhražek.

Posledním prostředkem k zajištění stoupající válečné spotřeby a klesající úhrady potřebných surovin jest použití náhražek.

Nejdůležitější náhražkou vlny je vlna umělá (strojená, přepřádaná). Jsou to obnošené látky vlněné, odpadky z přádelen a tkalcoven, jež se roztrhávají a rozcupávají na vlákna, aby se potom podobně jako mykaná vlna sprádaly na přízi. Takové předivo možno míchat i s vlnou čerstvou, což se také zpravidla děje. Zřídka se předivo z umělé vlny používá samo. Podle délky získaných vláken rozeznáváme trojí umělou vlnu: shoddy, mungo a alpaka. Dalšími náhražkami vlny je srst koží, kravská neb i králíčí, jichž by se ve spojení s ovčí vlnou mohlo použití k zhotovení hrubších suken anebo příkrývek.

Důležitou náhražkou lnu a vlny jsou dále vlákna kopřivová, jichž bylo užíváno již v dávných dobách a jež za poslední světové války nabyla, zejména v bývalém Rakousku-Uhersku, opět většího významu. Dřívější předválečné pokusy pěstování kopřiv pro dostatek jiných levných surovin nevedly k praktickému cíli. Použití lze několika druhů kopřiv, z nichž naše kopřiva větší (Urtica divica) poskytuje dobrá a pevná vlákna. Již ve středověku se z ní tkaly bílé jemné tkaniny, ale dovozem bavlny byla tato vlákna později vytlačena. Jejich pevnost je značná, pružnost a tažnost však nikoliv, rovněž plstílnost je nepatrná. Z příze kopřivové lze tkáti látky cvilichové, plachtoviny, pytloviny, jakož i látky na oděv a výstroj. Jakého významu dosáhla v bývalém Rakousku-Uhersku, lze souditi z toho, že se roku 1915 zpracovalo 1·3 milionů kg kopřivových vláken, kdežto roku 1916 již asi 6 milionů kg, t. j. asi 3% bavlny zpracované před válkou.

Poslední náhražkou, ovšem nedostatečnou, je papírová příze, již používaly v době světové války hlavně centrální mocnosti. Možno ji sprádati s bavlnou nebo se lnem a zove se pak textilosa, textilit a p. Sprádaním dosáhne větší pevnosti, pružnosti a lepšího vzhledu.

Pro zajímavost uvádím zprávu, jež proběhla před krátkým časem denním tiskem:

„V Rusku objevili nové rostliny, z nichž možno vyráběti textilní zboží a jež byly nazvány kendyr a kenaf. Objevitelem těchto nových rostlinných druhů je profesor Dumin-Borkovskij v Taškentu. Kendyr roste hojně divoce v nížinách na březích řek a pokrývá prý v Rusku rozlohu asi 1·5 mil. akrů. Domácí obyvatelstvo zhotovuje si z vláken kendyru již dávno sítě, ba i lodní plachty a pokrývky. Rybářské sítě zhotovené z vláken kendyru jsou tak pevné, že jich lze používatí nepřetržitě 15—20 let. Zkoumání chemické a technické ukázalo, že se vlákna kendyru podobají bavlně, že však jsou pevnější a trvanlivější. Kendyr poskytuje tedy výbornou náhražku za bavlnu a konopí, kenaf zase za jut. V Rusku počínají nyní pěstovati kenaf za tím účelem, aby nepotřebovali nadále dovážeti anglickou jut. Kultury obou důležitých rostlin byly založeny v jižní Ukrajině a v severním Kavkazu. V Oděse se již zhotovují pytle z kenafu místo z juty.“

Část pátá.

Organisace zajištění surovin v mobilisaci a ve válce.

Kdežto zajištění nutných surovin na oděv a výstroj pro potřebu mírovou a pro augmentační zásoby ponechává vojenská správa jednotlivým dodavatelům, bude tomu již jinak při zajišťování surovin pro potřebu válečnou. Zde je nutno, aby jak iniciativa, tak i rozhodování přešlo z rukou soukromých do rukou vojenské správy z několika důvodů:

- a) kdybychom ponechali systém používaný v míru, došlo by se k tomu, že by několik jedinců mělo v rukou důležitou složku zásobování armády;
- b) při zvýšených početních stavech a hospodářských převratech, jež má každá válka v zápětí, mohlo by se snadno státi, že by ani nejseriosnější průmyslníci nemohli dostáti v závazcích, které na sebe vzali;
- c) máme zkušenosti, že dodavatelé v míru, ačkoliv jsou vázáni přesnými smlouvami, dodávají často opožděně.

Proto musí zajišťovati suroviny jiná organisace, jež by potřebné přípravy provedla již v míru, aby při eventuální mobilisaci mohla ihned uvést v činnost zajišťovací aparát.

Tento úkol by mohl býti svěřen organisaci, určené k provádění celostátního zásobování (podle francouzského vzoru Ravitaillement national), jež však u nás dosud není ustavena. Kdyby byla podle francouzského způsobu, ale s přizpůsobením k našim poměrům zřízena, byla by to stálá teritoriální organisace, jež by měla za úkol připravit celostátní zásobování, hlavně produkty zemědělskými, a již by se zcela dobře mohla přiděliti i úloha zajistiti suroviny na výrobu oděvu a výstroje. Jinými slovy připravovala by hospodářskou mobilisaci a měla by obsahovati:

- a) studijní orgány, kterým by bylo svěřeno v míru odhadovati a zjišťovati zásoby, jakož i připravovati event. nákupy v cizině;

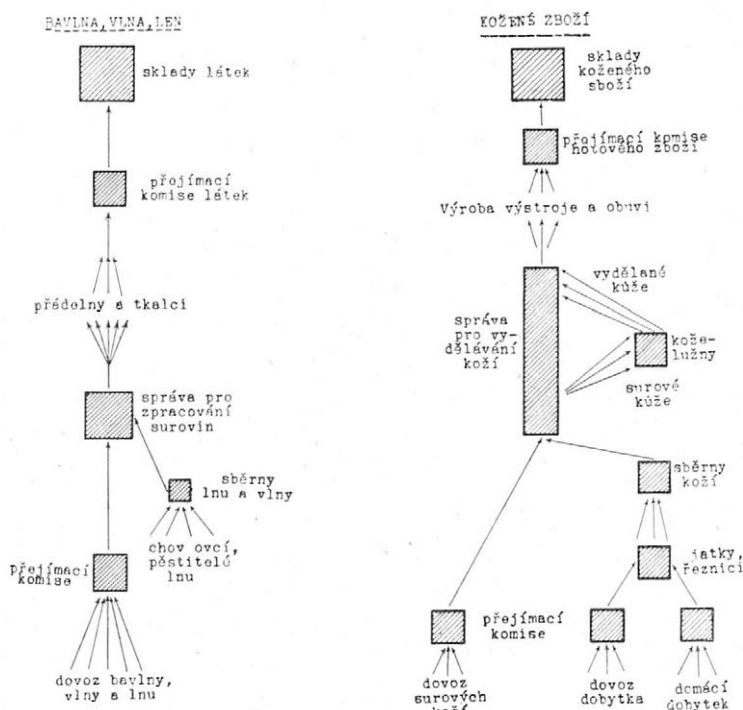
b) orgány, jimž by bylo uloženo připravit opatření pro mobilisaci, při čemž by přejala skutečné řízení potřebných prací, a

c) výkonné orgány, pracující za mobilisace a války podle rozkazů orgánů uvedených za b).

Studijními orgány by byly smíšené komise, skládající se jak z členů vojenských, tak i civilních (představitelů výrobců, hospodářů, průmyslníků a obchodníků), řídicím orgánem, by byl intendant, současně člen studijní komise, a prováděcím orgánem by byly přejímací komise, správy pro zpracování surovin na polotvar, hotové zboží atd.

Této organizaci by případly všechny dříve naznačené úkoly, Není pochyby, že by při správném pochopení a provádění věci měl tento způsob úspěchy, jež zaručuje i to, že ve Francii existuje již od roku 1890 a že odtud si jej osvojili s malými změnami i jiné státy.

Grafické znázornění postupu prací při mobilisaci a za války by bylo v hrubých rysech asi toto:

Část šestá.

Závěr.

Průběh poslední světové války jasně ukázal, že mimo přípravy čistě vojenské je nutno připravovat i řešení otázek hospodářských, hospodářskou mobilisaci, na jejímž zdatu by závisel jistě do značné míry i celkový úspěch. Jednou její složkou jest i příprava zajištění surovin potřebných k výrobě oděvu a výstroje v míru, za mobilisace a ve válce.

Bavlna, příze a zboží z ní.
(Speciální obchod 1924 až 1926.)

Z b o ž í	1926				1925				1924			
	Dovoz		Vývoz		Dovoz		Vývoz		Dovoz		Vývoz	
	q	v 1000 Kč	q	v 1000 Kč	q	v 1000 Kč	q	v 1000 Kč	q	v 1000 Kč	q	v 1000 Kč
Bavlna: surová, mykaná, bilená, barvená	999.097	1,676.108	4.165	5.972	1,298.378	2,632.553	1.981	3.803	997.454	2,280.246	3.029	6.258
odpadky a p.	104.922	81.376	77.470	40.000	158.192	158.323	56.531	39.679	119.663	114.486	52.245	35.840
Bavlněná příze: surová .	32.746	181.667	155.963	321.601	32.897	218.249	238.844	579.732	38.613	233.691	163.885	424.488
bilená	134	709	10.462	25.365	309	1.597	10.620	31.686	281	1.681	7.147	21.642
barvená	1.237	6.590	10.333	25.066	1.395	8.491	12.681	31.997	1.951	12.864	10.202	29.067
jinak upravená	4.564	50.610	4.912	18.381	3.207	42.644	3.343	15.445	3.165	40.399	2.381	15.030
Bavlněné zboží	14.288	126.690	400.715	2,048.101	18.272	160.569	458.633	2,506.381	22.507	174.322	359.614	2,014.808
Celkem	1,156.988	2,123.750	664.010	2,484.486	1,512.650	3,222.426	782.633	3,208.723	1,183.634	2,857.689	598.503	2,547.133
— vývoz	664.010				782.633				598.503			
Dovoz převyšuje vývoz o	492.978				7.017				585.131			

Příloha 2.

Vlna, příze a zboží z ní.
(Speciální obchod 1924 až 1926.)

Z b o ž í	1926				1925				1924			
	Dovoz		Vývoz		Dovoz		Vývoz		Dovoz		Vývoz	
	q	v 1000 Kč	q	v 1000 Kč	q	v 1000 Kč	q	v 1000 Kč	q	v 1000 Kč	q	v 1000 Kč
Vlna ovčí: surová, česa- ná atd.	287.662	1,231.407	46.079	109.464	283.170	1,424.911	34.599	97.419	306.270	1,425.947	37.268	100.841
Vlněná příze: z hrubé srsti atd., surová	3.098	20.504	1.090	2.094	4.350	31.195	1.964	4.136	4.100	27.194	935	1.652
česaná	25.146	185.306	57.360	374.940	23.626	193.638	51.285	412.756	28.136	222.454	51.224	373.936
mykaná	1.500	9.361	25.268	33.881	1.405	10.616	25.032	45.765	1.111	7.006	24.157	43.427
pro drobný prodej upravená	585	4.892	91	473	556	4.508	114	694	861	5.843	44	233
Vlněné tkaniny	5.531	85.308	85.621	956.825	4.890	77.733	92.883	1,093.516	3.068	44.584	91.671	1,065.773
Jiné zboží vlněné	3.295	36.581	29.830	133.053	2.829	33.468	29.789	142.421	2.278	23.926	34.239	160.680
Celkem	326.817	1,573.359	245.339	1,610.730	320.826	1,776.069	235.666	1,796.707	345.824	1,756.954	239.538	1,746.542
— vývoz	245.339				235.666				239.538			
Dovoz převyšuje vývoz o	81.478				85.160				106.286			

Z b o ž í	1926				1925				1924			
	Dovoz		Vývoz		Dovoz		Vývoz		Dovoz		Vývoz	
	q	v 1000 Kč	q	v 1000 Kč	q	v 1000 Kč	q	v 1000 Kč	q	v 1000 Kč	q	v 1000 Kč
Len a ramié, koudel	254.419	139.319	30.638	20.350	225.524	202.383	31.051	22.708	217.015	185.843	27.617	18.080
Odpadky lnu a ramié	7.275	1.777	13.731	2.212								
Konopí, koudel a odpadky	61.415	42.658	4.734	2.075	51.455	52.711	3.008	2.221	55.448	48.877	2.167	1.476
Juta a jiná rostl. přediva	268.754	188.826	2.940	1.324	343.738	254.169	4.507	3.879	319.753	147.255	1.341	1.204
Příze: lněná	4.113	19.772	46.845	111.601	5.422	31.215	46.096	133.317	4.811	23.308	59.353	168.251
konopná	6.604	12.077	3.161	5.899	5.667	10.912	3.680	7.752	4.890	7.423	2.977	4.930
jutová	11.720	10.903	7.350	7.127	13.606	12.800	7.582	7.510	11.974	7.740	3.624	2.954
Tkaniny lněné, konopné a jutové	7.966	11.344	176.269	423.905	7.907	11.937	178.812	458.361	7.845	9.542	159.992	391.874
Len, konopí, juta a jiná přediva												
rostlinná, příze a zboží z nich	622.266	426.676	285.668	574.493	653.319	576.127	274.736	635.748	621.736	429.988	257.071	588.769
vývoz	285.668				274.436				257.071			
Dovoz převyšuje vývoz o	336.598				378.583				364.665			

Příloha 4.

Dobytěk a kůže.

(Speciální obchod 1924 až 1926.)

a) dobytek

	1926				1925				1924			
	Dovoz		Vývoz		Dovoz		Vývoz		Dovoz		Vývoz	
	q (kusy)	v 1000 Kč	q (kusy)	v 1000 Kč	q (kusy)	v 1000 Kč	q (kusy)	v 1000 Kč	q (kusy)	v 1000 Kč	q (kusy)	v 1000 Kč
Dobytěk hovězí kusů	77.013	191.068	14.300	51.761	168.401	396.508	22.487	89.819	190.148	567.308	10.481	51.585
vývoz	14.300				22.487				10.481			
Dovoz převyšuje vývoz o	62.713				145.914				179.967			
b) kůže surové												
Kůže hovězí mokré i sušené	159.361	200.347	3.250	3.983	212.914	311.423	1.068	1.715	192.865	245.745	410	773
vývoz	3.250				1.068				410			
Dovoz převyšuje vývoz o	156.111				211.846				192.455			
c) kůže vydělaná a zboží z nich												
Kůže hovězí a koňská												
a) vydělaná na způsob podešvic	2.546	6.786	34.324	83.159	2.828	9.107	22.177	66.291	2.390	4.750	15.532	43.175
b) vydělaná jinak než podešvice	2.580	18.853	5.563	26.766	3.185	25.130	11.554	58.882	4.786	24.160	5.137	26.957
Ostatní kůže a kožené zboží	13.979	191.881	55.943	591.264	17.256	211.527	39.493	511.343	16.248	179.175	21.982	299.672
Celkem	19.105	217.520	95.830	701.189	23.269	245.764	73.224	636.516	23.424	208.085	42.651	369.804
vývoz	95.830				73.224				42.651			
Vývoz převyšuje dovoz o	76.725				49.955				19.227			

Dovoz surovin podle země původu (zásilky neb obchodních).

a) Bavlna a vlna.

Země původu (zásilky neb obchodní)	Bavlna surová						Vlna ovčí nepravá a pravá						Vlna ovčí česaná					
	1926		1925		1924		1926		1925		1924		1926		1925		1924	
	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%
Německo	8.059	0·81	403.020	31·07	413.805	41·45	17.695	12·96	44.932	34·73	90.993	64·13	35·807	35·96	43.259	47·66	55.606	60·21
Spoj. státy americké	235.441	23·66	306.670	23·64	196.626	19·74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brémy	497.107	49·84	259.106	19·98	64.726	6·50	21.235	15·55	1.748	1·35	—	—	—	—	—	—	—	—
Italie	—	—	114.472	8·83	181.502	18·22	—	—	—	—	4.041	2·85	—	—	—	—	—	—
Terst	103.098	10·33	82.980	6·40	83.251	8·35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Britská Indie	53.844	5·39	55·820	4·30	25.236	2·53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hamburk	47.585	4·77	32·834	2·53	12.911	1·30	28.000	20·50	9.523	7·36	2.232	1·56	1.034	1·04	999	1·10	—	—
Egypt	42.315	4·24	25.385	1·96	11.946	1·20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Britanie V.	—	—	—	—	—	—	15.820	11·58	10.475	8·10	7.838	5·53	5.881	5·91	5.096	5·62	2.808	3·04
Nizozemsko	—	—	—	—	—	—	—	—	1.721	1·33	1.112	0·78	—	—	1.388	1·53	2.442	2·64
Švýcarsko	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.459	2·44	—	—	—	—	2.102	2·28
Maďarsko	—	—	—	—	—	—	21.603	15·82	28.721	22·20	18.803	13·25	—	—	—	—	—	—
Argentina	—	—	—	—	—	—	7.596	5·56	9.933	7·68	1.712	1·21	—	—	—	—	—	—
N. J. Wales atd.	—	—	—	—	—	—	5.695	4·17	5.155	3·98	—	—	—	—	—	—	—	—
Uruguay	—	—	—	—	—	—	1.840	1·35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Belgie	—	—	—	—	—	—	6.040	4·42	5.601	4·33	4.065	2·87	6.641	6·67	3.134	3·45	1.840	2·—
Francie	—	—	—	—	—	—	3.365	2·46	4.129	3·19	1.912	1·35	45.533	45·72	31.409	34·60	25.861	28·—
Nový Zeeland	—	—	—	—	—	—	—	—	2.899	2·24	—	—	—	—	—	—	—	—
Rakousko	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.839	2·—	3.441	3·46	4.030	4·44	—	—
Ostatní země	9.926	0·96	16.753	1·29	6.145	0·62	7.705	5·63	4.552	3·51	2.877	2·03	1.231	1·24	1.453	1·60	1.689	1·83
	997.375	100·—	1.297.040	100·—	996.148	100·—	136.594	100·—	129.389	100·—	141.883	100·—	99.568	100·—	90.768	100·—	92.348	100·—

Dovoz surovin podle země původu (zásilky neb obchodních).

b) Len, konopí a juta.

Země původu (zásilky neb obchodní)	Len (bez koudele a odpadků)						Konopí (bez koudele a odpadků)						Juta (bez koudele a odpadků)					
	1926		1925		1924		1926		1925		1924		1926		1925		1924	
	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%
Německo	107.180	55.41	27.739	16.20	39.658	21.81	—	—	1.114	3.03	1.893	4.76	—	—	11.412	3.43	17.874	5.75
Lotyšsko	27.380	14.16	28.161	16.43	48.412	26.63	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Polsko	22.028	11.38	45.549	26.60	30.644	16.86	2.547	7.13	3.456	9.40	4.896	12.30	—	—	—	—	—	—
Litva	17.958	9.29	27.632	16.13	18.099	9.96	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Belgie	4.010	2.07	1.727	1.01	2.488	1.37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
SSSR	3.905	2.02	8.907	5.21	13.782	7.58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nizozemsko	—	—	—	—	2.681	1.48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Estonsko	—	—	—	—	2.006	1.10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maďarsko	7.432	3.84	28.945	16.90	21.855	12.02	2.800	7.84	2.851	7.75	1.692	4.25	—	—	—	—	—	—
Itálie	—	—	—	—	—	—	17.458	48.86	18.093	49.21	16.290	40.93	—	—	—	—	—	—
V. Britanie	—	—	—	—	—	—	2.775	7.76	440	1.19	—	—	2.323	0.90	—	—	—	—
SHS	—	—	—	—	—	—	4.729	13.23	4.165	11.33	5.208	13.09	—	—	—	—	—	—
Hamburk	—	—	—	—	—	—	2.452	6.86	2.693	7.35	3.392	8.52	93.381	36.31	93.736	28.18	95.216	30.62
Rakousko	—	—	—	—	—	—	1.847	5.17	892	2.42	1.333	3.35	—	—	—	—	—	—
Britská Indie	—	—	—	—	—	—	—	—	1.293	3.51	528	1.32	160.798	62.52	222.001	66.74	170.661	54.88
Terst	—	—	—	—	—	—	—	—	1.381	3.75	3.207	8.06	—	—	3.744	1.12	27.071	8.71
Mexiko	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	707	1.78	—	—	—	—	—	—
ostatní země	3.532	1.83	2.610	1.52	2.177	1.19	1.125	3.15	389	1.06	649	1.64	674	0.27	1.743	0.53	127	0.04
	193.425	100.—	171.270	100.—	181.802	100.—	35.733	100.—	36.767	100.—	39.795	100.—	257.176	100.—	332.636	100.—	310.949	100.—

c) Dobytek a kůže.

Země původu (zásilký neb obchodní)	Dobytek hovězí						Kůže hovězí surové (mokrý i sušený)						Kůže hovězí a koňská vydělaná											
													na způsob podešvic						jinak než na způsob podešvic					
	1926		1925		1924		1926		1925		1924		1926		1925		1924		1926		1925		1924	
	kusů	%	kusů	%	kusů	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%
Německo	—	—	1.753	1'04	8.046	4'22	35.196	22'08	65.592	30'81	82.274	42'66	396	15'55	179	6'33	450	18'83	1.310	50'78	1.668	52'37	1.772	37'02
Hamburk	—	—	—	—	—	—	85.003	53'34	78.294	36'77	35.215	18'26	—	—	—	—	—	—	30	1'16	—	—	—	—
Dánsko	—	—	757	0'45	59.546	31'26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	2'09	—	—	43	1'35	145	3'05
Nizozemsko	—	—	—	—	—	—	2.698	1'69	4.593	2'16	5.920	3'07	138	5'42	128	4'52	85	3'55	—	—	—	—	—	—
Belgie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	197	7'74	289	10'22	400	16'74	—	—	—	—	—	—
V. Británie	—	—	—	—	—	—	—	—	2.226	1'04	3.767	1'95	33	1'30	78	2'76	99	4'14	675	26'16	888	27'88	2.023	42'27
Francie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.202	1'14	190	7'46	290	10'26	257	10'75	70	2'71	32	1'—	74	1'54
Švýcarsko	—	—	—	—	—	—	2.809	1'82	6.207	2'91	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	2'61
Itálie	—	—	—	—	—	—	2.366	1'48	3.447	1'62	21.282	11'03	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Terst	—	—	—	—	—	—	1.261	0'79	4.449	2'09	16.295	8'45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
SHS	5.356	6'95	11.645	6'91	20.961	11'01	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38	1'59	—	—	—	—	93	1'94
Rakousko	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.178	46'27	1.778	62'87	808	33'81	179	6'94	241	7'57	419	8'75
Maďarsko	12.180	15'82	17.286	10'26	8.690	4'56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	187	7'25	—	—	—	—
Rumunsko	21.725	28'21	33.189	19'70	52.679	27'66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Polsko	36.961	48'—	99.191	58'90	32.452	17'04	6.782	4'25	14.710	6'91	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lotyšsko	—	—	3.075	1'82	4.811	2'53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Spoj. státy am.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.362	1'75	384	15'08	—	—	—	—	29	1'12	—	—	—	—
Argentina	—	—	—	—	—	—	9.510	5'96	12.813	6'02	9.184	4'76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brasílie	—	—	—	—	—	—	4.460	2'78	3.938	1'85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Britská Indie	—	—	—	—	—	—	3.772	2'36	6.648	3'12	3.320	1'72	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ostatní země	791	1'02	1.505	0'92	3.263	1'72	5.504	3'45	9.997	4'70	10.044	5'21	30	1'18	86	3'04	203	8'50	100	3'88	313	9'83	135	2'82
	77.013	100'—	168.401	100'—	190.448	100'—	159.361	100'—	212.914	100'—	192.865	100'—	2.546	100'—	2.828	100'—	2.390	100'—	2.580	100'—	3.185	100'—	4.786	100'—

Hlavní druhy textilního průmyslu v ČSR.

(podle stavu z roku 1920)

Druh průmyslu	Země	Počet		
		podniků	stavů	vřeten
I Vlna	Čechy	219	11.935	795.830
	Morava	84	7.396	343.995
	Slezsko	33	1.422	111.051
	Slovensko a Podkarpatská Rus	11	1.529	58.746
	Republika Československá	347	22.282	1,309.622
II Bavlna	Čechy	571	118.572	3,005.366
	Morava	87	12.113	196.500
	Slezsko	28	4.331	71.840
	Slovensko a Podkarpatská Rus ¹⁾	4	1.875	207.330
	Republika Československá	690	136.891	3,481.036
III Juta	Republika Československá	?	2.041	34.940
IV Len	Republika Československá	140	²⁾ 17.083	289.098
V Hedvábí	Čechy	20	3.747	—
	Morava	32	8.041	—
	Slezsko	4	863	—
	Slovensko a Podkarpatská Rus	2	459	—
	Republika Československá	58	13.110	—
Úhrnem I. až V.				
	Republika Československá ³⁾	1.235	191.407	5,114.696

¹⁾ V tom jest jedna tkalcovna bavlny spojena s přádelnou bavlny, avšak počítána jest jako samostatný podnik.

²⁾ V tom 5.589 ručních stavů.

³⁾ V tom není zahrnut počet podniků na jutu.

V Československé republice je tato příprava i provedení samotím důležitější, že nejsme ani v jedné z uvedených čtyř surovin úplně soběstační a že bavlna není dokonce u nás vůbec produkována.

Kdyby šlo jenom o zajištění potřeby surovin na výrobu oděvu a výstroje, dalo by se podle předcházející úvahy soudit, že by potřeba lnu a kůže mohla být hrazena z domácí produkce úplně, potřeba vlny pak částečně. Zmínil jsem se však již v úvodu, že vojenská správa potřebuje daleko více těchto surovin, a to i k výrobě jiných předmětů. Tím se ovšem naše situace podstatně zhorší.

Nepřihlížíme-li ani k spotřebě bavlny, lnu, vlny a kůže pro potřebu civilní, vidíme, že dané téma je problém nejen nadmíru důležitý, ale stále akutní. V zájmu zabezpečení Československé republiky proti všem eventualitám je proto žádoucí, aby vyřešení nadhrožených otázek byla rozhodujícími činiteli věnována nejen pečlivá, ale hlavně i brzká pozornost.

Použité prameny:

Statistická příručka Čsl. republiky. Sestavil Stát. úřad statistický, Praha 1925.
Zprávy Státního úřadu statistického. Vydává Státní úřad statistický.
G. N o n y, sous-intendant militaire: L'intendance en Campagne, Paris 1918 (La-vauzelle).
C. C h a n a l, sous-intendant militaire: Celostátní zásobování, přednáška na válečné škole 1925—1926.
Ing. Bohl. V l č e k: Nauka o textilním materiálu.

VOJENSTVÍ DOMA A V CIZINĚ

V. J. Hauner:

Maršál Haig.

S hrabětem Haigem, jenž zemřel 30. ledna t. r., odešel jeden z generálů světové války, o němž se snad nejméně mluvilo. Haig neúčastnil se války ani plamennými řečmi, ani pathetickými proklamacemi jako Nikolaj Nikolajevič a Hindenburg, ani mírové ofensivy temperamentními polemikami jako Falkenhayn a Ludendorff; ani nepospíchal, aby uveřejnil po válce svoje memoíry, kde by si stěžoval na obtíže, jež mu bylo překonávat, jako Conrad nebo Robertson. Zemřel tak, jak žil: jako anglický gentleman, jehož hlavní devisou je loyaltita až do konce.

A přece tento generál, jenž na zimu 1915 převzal velitelství anglické západní fronty, tehdy již pevně stabilisované, takže se nemohl hned na počátku vykázati žádnou oslnivou operací, byl ze všech vrchních velitelů jediný, který se nejdéle udržel na svém místě, po celá tři léta, a prodělal všechny fáze války, od nehybné fronty a maximální slabosti britské armády až k vítěznému zakončení světového zápasu.

Haig nikdy na veřejnost za války nevystupoval. Vždycky se jaksí držel v ústraní, nechávaje se časem i zastihovat francouzskými generály, kteří veřejností byli považováni za zástupce dohodové strategie na západní frontě, i když jimi někdy snad doopravdy nebyli. Proti francouzskému generálnímu štábu měla anglická armáda, jako nová, vždy obtížné postavení a Haig, jenž byl již od 1. ledna 1917 maršálem, často se musil podřizovati francouzskému veliteli, jenž služebně byl mladší jeho. Ale těžké postavení měl i vůči vlastní vládě, jejíž někteří členové, zejména Lloyd George, osobovali si právo předpisovati britské armádě strategii, s níž její